

Tidens kvinde

Ellen Raae og Ømålsordbogen

Hovmark, Henrik

Published in:
Danske Talesprog

Publication date:
2015

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Hovmark, H. (2015). Tidens kvinde: Ellen Raae og Ømålsordbogen. *Danske Talesprog*, 15, 3-25.

bidrag fra: Frans Gregersen, Jann Scheuer & Malene Monka & Marie Maegaard, Louise Kammacher, Pia Quist, Randi Skovbjerg Sørensen og Tore Kristiansen. Dernæst følger en bibliografi over Asgerds egne bidrag til udforskningen af danske talesprog. Bindet afsluttes med en nekrolog over nyligt afdøde professor i dansk dialektologi, Inger Ejskjær, forfattet af hendes nærmeste elev, Asgerd Gudiksen.

Men lad os vende tilbage til julen, som står for døren. Med gris på gaffel og snaps i glas – hele det traditionelle danske svineri. Forbavsende nok er det kun et enkelt af bidragene der gubber sig lidt op ad Asgerds velkendte sans for gris(e). Det sker i Jann, Malene og Maries artikel når de oplyser at det bornholmske ord *svinabod* er forsvundet sammen med det traditionelle liv på landet. Til gengæld fortæller de om hvordan der på Bornholm gøres brug af træk fra dialekten til at sælge et produkt der nok rimer på svin – nemlig vin – men som hverken med hensyn til produktion eller konsumtion har meget med bornholmsk tradition at gøre. Det illustrerer smukt den verden der er til forskel på de 'ord og sager' som den 'dialektologiske' og den 'sociolingvistiske' forskning i danske talesprog skal analysere og beskrive.

Vi er ikke klar over hvor Asgerd har sin sans for gris(e) fra. I følge bibliografien kom hun et hak for sent til at tage sig kælent af grisen i ØMO-sammenhæng (hun begyndte med 'hak'). Vi ved heller ikke om sjællænderen Asgerd har en speciel forkærlighed for sjællandske grise. Men det kan jo enhver få som har hørt den prøve på østsjællandsk dialekt der er brugt i Bent Jul Nielsen og Karen Margrethe Pedersens lærebog i *Danske talesprog* (Gyldendal 1991): *De vå – de vå en sår'wens daw'. Får sår'e e kre'e, de vå jo så keelent. Ja: huws po' når nyw' di ha:ð – di ha:ð jut yðden hön's, å så sår' en grej's. Å så – så vå'-eð jo så keelent så når mo:wer kām' å snakke te grej'sen, så vå-eð jo lisså keelent næsten sām et bar'n. Så I ka da nåk fåstu'a dewå grøwsām't. Mæn slawts skull grej'sen jo – te juw'l.*

I år skulle det klares – til jul. Danske Talesprog 2015 udkommer den 19. december og tilegnes Asgerd i anledning af noget 60-årsvorenhed, som hun nok ville kalde det. Vi har jo ikke uden én Asgerd, så vi siger ligeså kælent: sikket svineheld at have dig som kollega!

Tidens kvinde

Ellen Raae og Ømålsordbogen

Af HENRIK HOVMARK

Artiklen giver en beskrivelse af redaktøren og forfatteren Ellen Raae og hendes betydning for Ømålsordbogen. Ellen Raae blev ansat som den første fast tilknyttede medarbejder ved Udvalg for Folkemaal (Uff) i 1922 samtidig med den senere leder Poul Andersen, og hun forblev på Uff indtil sin pensionering som 70-årig i 1955. Men Ellen Raae var samtidig forfatter til en række romaner der bl.a. kredsedes om udfordringerne for tidens kvinder der brød med traditionerne og valgte uddannelse og moderne storbyliv – og hun kan selv karakteriseres som et eksempel på en sådan kvinde. Artiklen beskriver hvordan Ellen Raae i sin livskarriere og i sin selvbiografiske fremstilling nedtonede sit akademiske virke, men dokumenterer samtidig at hendes arbejde ved Ømålsordbogen var præget af en høj produktivitet og faglig standard.

1 Indledning

Udvalg for Folkemaal (Uff), der senere blev til Institut for Dansk Dialektforskning, holdt i perioden 1939–1960 til i Universitetsbiblioteket i Fiolstræde, i den såkaldte "Girafstald", et afspærret, L-formet lokale i det store trapperum på 1. sal. Rummet var sammensat af en lang smal gang ud mod Fiolstræde og et stort højloftet rum for enden af gangen der gik på tværs af hele bygningen. Den første man mødte når man i 1950'erne trådte ind i Uff's domicil, var udvalgets administrative medhjælper Frode Møller Madsen der sad først i den smalle gang over for indgangsdøren fra trapperummet – Møller Madsen fungerede som dørvogter i de timer døren var ulåst. På venstre side frem mod det store

rum fulgte derefter den nyligt ansatte Inger Ej skjær og de ældre redaktører Kristen Møller og Ella Jensen, hver ved sit skrivebord ud fra væggen. Fremme i det store rum mødte man nu de resterende fire redaktører, også hver ved sit skrivebord langs væggene, men med ansigtet ud mod midten: til venstre Christian Lisse med ryggen mod Fiolstræde og bag ham i hjørnet Ellen Raae med ryggen mod Frue Plads; og til højre Jørgen Larsen og i hjørnet Uff's og Ømålsordbogens leder Poul Andersen, begge med ryggen mod Universitetets hovedbygning. Rundt langs væggene i det store rum og ned langs indervæggen i den lange gang stod reoler med Uff's samlinger og bogbestand. I midten af det højloftede rum, ud for det højsiddende, cirkelrunde vindue i gavlen, stod et stort bord til studentermedhjælpere, som også blev brugt til øvelser og undervisning.

Som det fremgår, var Udvalgets lokaler befolket af ganske mange kvinder. Det er næppe noget man bider særligt mærke i i 2015, men i 1950'erne var antallet af kvindelige akademikere stadig beskedent. Andelen af kvindelige studerende på universiteterne var stigende, men det gav sig ikke udslag i en tilsvarende stigning i antallet af kvinder blandt det videnskabelige personale (jf. fx Rosenbeck 2014: 65–68). Uff blev ganske vist først en institutionel del af universitetet i 1960 med oprettelsen af Institut for Dansk Dialektforskning, men Udvalget havde i lighed med lignende institutioner som fx Stednavneudvalget, Dansk Folkemindesamling, Universitets-Jubilæets danske Samfund og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab tætte bånd til universitetsmiljøet inden for især nordisk filologi (jf. Gudiksen & Hovmark 2009). Det høje antal kvinder er derfor ikke uinteressant. Allerede i 1922 da Uff blev reorganiseret, var en af de to studenter der fast blev tilknyttet projektet faktisk en kvinde, nemlig Ellen Raae (den anden student var Poul Andersen), og yderligere en kvinde, Ella Jensen, blev ansat ret tidligt, i 1931, næsten samtidig med ansættelsen af tre nye mandlige redaktører (jf. Andersen 1932: 183f.).

Vi skal i denne artikel særligt interessere os for Ellen Raae. Som redaktør på Ømålsordbogen møder man jævnligt Ellen Raae, og mødet

er som oftest særdeles behageligt: Hendes forarbejder til ordbogen er nemlig af høj kvalitet. Det er nok især hendes sagredaktioner den nuværende redaktion nyder godt af – ikke blot var hun den redaktør der redigerede flest emner (således centrale emner som Mad, Klæder og Syning, og Karetmager), sagredaktionerne er også meget systematiske og gennearbejdede. Ømålsordbogen udmærker sig i det hele taget ved at give fyldige beskrivelser af kvinders livsverden og kvindelige domæner (i den ældre bondekultur) – i modsætning til en række samtidige projekter, fx Svenska Akademiens ordbok (SAOB, jf. Mattisson 2006) og de etnologiske beskrivelser af den ældre bondekultur på Nationalmuseet (jf. Jørgensen 2013). Det er en nærliggende tanke at dette på en eller anden måde er Ellen Raaes fortjeneste. Det er samtidig fristende at koble en sådan argumentation med det forhold at Ellen Raae i årene 1938–58 udgav i alt otte romaner der bl.a. kredsede om de udfordringer tidens kvinder mødte i forhold til mænd og sociale konventioner når de forlod et gammelt kønsrollemønster i provinsen og flyttede til storbyen (jf. fx Richard 2005).

Vi skal i denne artikel prøve at komme lidt tættere på Ellen Raae. Hvem var hun? Hvor kom hun fra? Og hvordan skal man vurdere og forstå hendes indsats på Ømålsordbogen? Ønsket er at bidrage med endnu en brik til Ømålsordbogens historie – et emne der som bekendt optager en anden kvindelig redaktør af Ømålsordbogen overordentlig meget, nemlig Asgerd (Gudiksen).¹

¹ Der kan hentes mange oplysninger i arkiver og bøger når man skal give en beskrivelse af historiske personer, institutioner og begivenheder. Men der er også mange vigtige og interessante oplysninger der ikke skrives ned, måske især om personer og personligheder. Denne artikel griber langt tilbage i tiden, men dog ikke længere end at jeg har været heldig at kunne trække på den levende hukommelse hos personer der enten selv har kendt Ellen Raae eller har hørt hende omtalt af personer der kendte hende. Jeg vil gerne rette en stor tak til de personer der har været så venlige at stille deres hukommelse til rådighed: Anne Duekilde, Birte Hjort Pedersen, Inger Bom, Karen Margrethe Pedersen, Vibeke Dahlberg og ikke mindst Inger Bévort der ikke kun har bidraget med sin egen hukommelse, men også venligt og entusiastisk har formidlet kontakt til andre hukommelser. Inger Bévort, der senere blev redaktør ved Ømålsordbogen, sad som ung studentermedhjælper ved studenterbordet i det store lokale på Universitetsbiblioteket mens Ellen Raae stadig var ansat. Også tak til Frans Gregersen og især til fagfællebedømmeren Inge Lise Pedersen for input til Ellen Raaes redaktionspraksis.

2 Ellen Raaes liv og forfatterskab

Ellen Frederikke Anna Sørensen, gift Raae, blev født d. 1. august 1885 i Svogerslev lidt uden for Roskilde som datter af lærer Wilhelm Rudolf Sørensen og Ellen Kirstine Pedersen, og hun voksede op i Boeslunde syd for Slagelse, mellem Korsør og Skælskør. Man støder enkelte gange på netop Boeslunde og barndomsegnen i hendes faglige virke. Hun leverer fx en egnsbeskrivelse om området Korsør-Skælskør til bogen *Landet mellem Sund og Bælt*, bind 2, Sydsjælland (Woel 1949: 95–109), og i nr. 9 af Uff's tidsskrift *Danske Folkemaal* spørger hun læserne om de kender og har input til en remse optegnet i Boeslunde (1936: 126f.). I et efterfølgende spørgsmål om ordet *kasdesorder* i samme nummer nævner hun følgende: "Tingen [en kasdesorder, æske til småting, ophængt på væggen] har vistnok, i alt Fald i ældre Tid, været meget almindelig; jeg husker adskillige fra min Barndom paa Landet, men mindes ikke noget Navn".

Ellen Raae var med andre ord opvokset i den sjællandske provins, men det var ikke der hun kom til at leve sit liv. Hun tog i 1908 til Argentina, hvor hun boede i halvandet år, og efter hjemkomsten flyttede hun til København hvor hun levede frem til sin død i 1965, bl.a. på Frederiksberg og i Charlottenlund. Ud fra disse meget korte oplysninger som genfindes i adskillige af de litteraturhistoriske karakteristikker, kan man umiddelbart få indtrykket af en stålsat kvinde der målbevidst ønskede at lægge den traditionelle provins bag sig til fordel for et frit liv i den moderne storby, men det er i hvert fald ikke helt sådan hun selv fremstiller det i den selvbiografi der blev trykt som kronik i Berlingske Aftenavis d. 25. november 1944 (Raae 1944). Her tegnes i stedet billedet af en ung pige som ganske vist tidligt har fået litterære ambitioner, men som ikke rigtig ved hvordan hun skal virkeliggøre dem, og som i det hele taget lever et liv præget af tilfældigheder i sine yngre år: Hun bliver som 15-årig sendt på "Handelskursus" i København og får efterfølgende også "Kontorpladser", men det interesserer hende ikke – hun begejstres i stedet af en opførelse af Drachmanns "Renæssance" på Dagmar-teatret, og da hun kommer i berøring med en af Tidens "litte-

rære' Kliker", tager hun skriveriet op igen. Hun forsøger sig med lidt journalistik, en novelle i det både oplysende og underholdende ugeblad "Verdensspejlet" og skriver også "et lidt større Manuskript" som hun uden held prøver at få udgivet på Gyldendal. Det er disse famlende, delvis mislykkede forsøg og manglende penge der i 1908 får hende til at tage til Argentina hvor hun arbejder som "Husholderske, Tjenestepige og Guvernante" – men den litterære raptus rører stadig på sig: Hun sender "nogle Korrespondancer hjem til Bladet 'Krig og Fred'", og hun genoptager forsøget på at skrive en roman da hun kommer hjem. Og sådan fortsætter kronikkens livshistorie: Forskellige praktiske omstændigheder kombineret med indre usikkerhed besværliggør hendes litterære ambition, men til sidst lykkes det: Efter endnu en afvist roman og en roman der nok blev udgivet, men beskrives som "mislykket", udkommer romanen *Tidens Tryllespil* i 1941 på Gyldendals Forlag.

Ellen Raae omtaler ikke sit redaktørarbejde på Ømålsordbogen og Ordbog over det Danske Sprog i kronikken – hendes akademiske løbebane fremstilles som en blanding af en fornuftens nødvendighed og en flugt bort fra litterære nederlag. Beslutningen om at læse til studentereksamen sættes i relation til et romanforsøg der afvises i 1916: "Saa tabte jeg Modet. I Stedet for at blive ved, gav jeg mig til at læse til Studentereksamen, med en uklar Forestilling om, at det var Kundskaber jeg manglede". Og det efterfølgende studium ved universitetet forsøger hun nærmest at bortforklare eller undskylde over for læseren (eller måske nærmere sig selv?) – det indgår tilsyneladende ikke som en positiv brik i kronikkens ideale fortælling om den litterære ambition som det egentlige, meningsfulde livsmål:

Egentlig var det vist snarere en Art Dovenskab, der fik mig til det; jeg skulkede – det var bekvemmere at tage Eksaminer, end at skrive Bøger. Efter Studentereksamen studerede jeg – lidt planløst – forskellige humanistiske Fag, og tog endelig Skoleembedseksamen. Men da var jeg for gammel til at komme ind ved Skolerne, og havde også tabt Lysten. (Raae 1944)

Ellen Raae forsøger her at nedtone sin akademiske karriere, men det er ikke ensbetydende med at hendes indsats på dette område var ubetydelig, tværtimod. Som nævnt i indledningen er hendes redaktørarbejde på Ømålsordbogen både omfattende og præget af omhu og faglig høj standard. Hendes akademiske virke vidner i det hele taget om en både begavet og produktiv kvinde. Hendes formelle akademiske løbebane begyndte forholdsvis sent: Hun tog sin studentereksamen efter to års studier i 1918, i en alder af 33 år (privat dimitteret), og hun blev cand. mag. i dansk og engelsk i 1926 (Dahl & Engelstoft 1964: 133). Men forinden havde hun i flere år arbejdet som korrekturlæser og ikke mindst oversætter (jf. Raae 1944). Faktisk oversatte hun ikke mindre end 27 titler fra engelsk til dansk i perioden 1912–1930, bl.a. romaner af William Locke og O’Henry på det lille, men kvalitetsbevidste Martins Forlag (Dahl & Engelstoft 1964: 133). Otte af dem blev oversat inden hun tog sin studentereksamen.

Ellen Raae begyndte sit akademiske arbejde flere år inden embeds-eksamen. Som nævnt blev hun i 1922 ansat på Uff som timelønnet student. Og i 1924 begyndte hun at udføre opgaver for Ordbog over det danske Sprog (ODS): I det afsluttende bind 28 af ODS nævnes det at hun deltog i ”prøveredaktion eller forberedende redigering”, og hun takkes også for bidrag til ”materialets forøgelse” hvilket uden tvivl dækker over udskrift af sedler fra Uff’s samlinger som Poul Andersen havde stillet til rådighed (ODS bind 28: 103–105). Ellen Raae forblev på Uff hele sit arbejdsliv, til hun gik af som 70-årig i 1955, men opgaverne på ODS fortsatte også i mange år, helt frem til 1943.

Det er næppe helt tilfældigt at Ellen Raae kaster sig ud på det akademiske arbejdsmarked i begyndelsen af 1920’erne. Hun var i 1910, året efter hjemkomsten fra Argentina, blevet gift med redaktøren og journalisten Alfred Raae (1880–1958). Sammen fik de sønnen Paul Aaris Raae, også i 1910. Ægteskabet blev imidlertid opløst i 1923, og hun måtte herefter forsørge sig selv. Alfred Raae havde i 1914 oprettet Raaes Telegrambureau der især voksede sig stort under 1. verdenskrig, med filialer i flere europæiske lande, men det lukkede med gæld netop i

1923, og de følgende år havde Alfred Raae mange skiftende ansættelser, bl.a. adskillige år som korrespondent i London og Stockholm (Kornerup 1972: 70–88).² Selvom lønnen på Uff var beskeden i de første år (jf. Gudiksen & Hovmark 2009: 22), må den og indtægterne fra arbejdet på ODS trods alt have sikret hende en nødvendig og mere stabil indtægt end de honorarlønnede opgaver som oversætter og korrekturlæser. Ellen Raae ophørte dog ikke med oversættelsesopgaverne efter at hun begyndte på Uff og ODS, men fortsatte med at tage dem på sig helt frem til 1930. Noget tyder på at hun ganske enkelt havde brug for pengene. I kronikken skriver hun: ”På dette Tidspunkt var jeg imidlertid nødt til at klare mig selv, og i mange Aar tog det daglige Arbejde for Udkommet al min Tid. Men jeg havde ikke glemt min gamle Drøm. Skrive vilde jeg” (Raae 1944).

Og skrive det gjorde hun, om aftenene, om søndagene og i ferierne (Raae 1944), og til sidst begyndte romanerne at falde på plads og udkomme. I 1938 lykkedes det at få udgivet romanen *Den anden Kind* – den første roman som hun siden ”stryger af forfatterskabet”, som der lakonisk står i flere litteraturhistoriske fremstillinger. I kronikken skriver hun: ”Den faldt fuldstændig til Jorden. Maaske fortjente den det. Naar jeg ser paa den nu, synes jeg, at den som Helhed er mislykket, men at der er gode Enkeltheder i den” (Raae 1944). Men herefter er hun på sporet: Hun forbliver produktiv resten af livet og når at udgive yderligere syv romaner: *Tidens Tryllespil* (1941), *Bag den grønne Laage* (1942), *De gølge Drømmere* (1944), *Det tøvende Hjerte* (1947), *Frigørelsen* (1949), *Gæsten* (1955) og *Den korte sommer* (1958).

Som det er fremgået, tog Ellen Raae sit forfatterskab seriøst, men det fik tilsyneladende også ganske stor bevågenhed i samtiden: Alle romaner undtagen den første blev udgivet på Gyldendals Forlag, og hun modtog to hæderslegater: i 1947 Tørsleff & Co.s litterære Hæderslegat

² Alfred Raae giftede sig igen i 1937 med den 25 år yngre Stella Kornerup (1905–1988) der havde fået et barn uden for ægteskab i 1930 og var særdeles aktiv i Dansk Kvindesamfund (Kornerup, Stella (1905–1988) – www.kvinfo.dk).

og i 1958 Thit Jensens forfatterlegat. Udgivelserne blev også flittigt omtalt i dagspressen – fx anmeldes *Tidens Tryllespil* i 1941 i Politiken, Ekstrabladet, Fyns Tidende og Aarhus Stiftstidende (jf. Woel 1945: 260).

Forfatterskabet omtales i de fleste større litteraturhistorier i gruppe med andre af periodens kvindelige forfattere, fx Aase Hansen (1893–1981), Caja Rude (1884–1949) og Ellen Duurloo (1888–1960). Også i samtiden sættes der flere gange fokus på kønsperspektivet, fx af Richardt Gandrup der i en kronik i Aarhus Stiftstidende d. 21. november 1941 interesserer sig indgående for hvordan det stigende antal kvindelige forfattere – eksemplificeret ved Karen Aabye, Ellen Raae, Tove Ditlevsen, Ellen Duurloo og Johanne Buchardt – kan bidrage med indblik i kvindens særlige natur og psykologi, og med synsvinkler på mandens ditto.

Den mest udførlige fremstilling og analyse af Ellen Raas romaner gives af Anne Birgitte Richard i disputatsen *Køn og kultur – 1930ernes og 1940ernes kamp om køn, kultur og modernitet læst gennem kvindernes tekster* (2005: 190–215). Richards tilgang er psykoanalytisk, og hun beskriver de centrale motiver som kvindens kamp mod manden, overgangen fra landsbyliv til storbymodernitet, fra naiv ung pige opdraget til tavshed – til voksen, selvstændig og uddannet kvinde. Kvinden tilkæmper sig viden og frigørelse, men befinder sig samtidig til stadighed i en usikker og udsat position præget af kamp mod samfundets normer og mod manden, seksuelt og socialt, en kamp som kvinderne i Ellen Raas romaner ifølge Richard aldrig rigtig fører til en tilfredsstillende sejr. Det er således ikke umotiveret at se forfatterskabet i et kønsperspektiv, men romanerne behandler også andre temaer, fx barndommen i *Bag den grønne Laage*, manglende evne til at gribe livet i *De gølge Drømmere*, samt tid og erindring i fx *Tidens Tryllespil*. Det er nærliggende at tale om psykologiske romaner, ikke kun fordi motiver og symboler fra psykoanalysen bringes i spil, i udtalt grad fx i romanen *Frigørelsen*, men i lige så høj grad fordi de ganske enkelt fokuserer på menneskers psykologi: på deres handlinger og motiver, og på deres

sansninger og måder at opfatte verden på. Teologen og litteraten Oscar Geismar skriver d. 7. november 1944 i Kristeligt Dagblad: "Hun ejer Menneskekundskab for alle Pengene, og desuden behersker hun Sproget med en suveræn Overlegenhed, saa baade Personer og Begivenheder lever i fuld Belysning".

Romanerne trækker flere gange på begivenheder og miljøer fra Ellen Raas eget liv, især i *Tidens Tryllespil* hvor hovedpersonen Anna fx flytter fra land til by, går på studenterkursus, slider sig til en akademisk eksamen, bliver gift og får ét barn med en mand der kommer til penge under 1. verdenskrig. Og *Bag den grønne Laage* handler om en pige der opfostres hos en tante i en lille sjællandsk landsby efter sin mors død – i den selvbiografiske kronik nævner Ellen Raae at det tilsvarende skete for hende, uden dog at give flere detaljer. Men romanerne kan naturligvis ikke læses som selvbiografier – stoffet omsættes litterært. I sin omtale af *Bag den grønne Laage* skriver Niels Kaas Johansen fx følgende d. 15. november 1942 i Social-Demokraten: "Sjældent har man læst en mere indfølelse Barneskildring, en mere intim Beretning om en lille Pige i Tiaarsalderen frem til hendes Konfirmation. ... Ellen Raas Intuition og psykologiske Indfølelse kommer i hendes sidste Bog paa Højde med Jørgen Nielsens, som den for Eksempel manifesterede sig i 'Dybet'".

Et par af de nulevende hukommelser fortæller at Ellen Raae gik op i kvindesagen, men hendes forfatterskab var uden tvivl i lige så høj grad båret og drevet af den litterære ambition i det hele taget. I et mini-interview i Berlingske Aftenavis d. 3. oktober 1944 fortæller hun hvilke moderne forfattere hun beundrer mest. Hun nævner i første række en stribe udenlandske koryfæer, først og fremmest Huxley, og dernæst Proust, Romaine og Hemingway samt de kvindelige forfattere Katherine Mansfield og Colette. Direkte adspurgt nævner hun også tre danske forfattere: "Paludan, Branner og fremfor alle Jørgen Nielsen". Niels Kaas Johansens rosende karakteristik og sammenligning med sidstnævnte forfatter må af indlysende grunde have glædet hende. Hendes bøger læses næppe meget i dag, men for hende selv må den litterære ambition være blevet indfriet. Det skete som sagt i fritiden, ikke inden for almindelig arbejdstid. Den tilbragte hun på Uff.

Figur 1: Ellen Raae (i midten) på besøg i Strøby på Stevns hos den lokale medarbejder Anna Pedersen på sidstnævntes 50-års fødselsdag i 1935. Ellen Raae og Anna Pedersen var altså lige gamle. Til venstre ses Ellen Raaes kollega, redaktør Kristen Møller. Fotografisk gengivelse: Susanne Reitz, Nordisk Forskningsinstitut.

3 Ellen Raae som redaktør

Ellen Raae blev som nævnt ansat ved Uff allerede i 1922, samtidig med Poul Andersen, han som sekretær, hun som assistent. Selvom de begge stadig var studerende, var det fra da af dem der udgjorde den faste stab og i praksis begyndte at organisere indsamlingen af dialekter og arbejdet frem imod den længe savnede ømålsordbog (Gudiksen & Hovmark 2009: 19–21).

Der var rigeligt at se til på kontoret i Tøjhusgade: Eksisterende samlinger i Dansk Folkemindesamling og på Askov Højskole skulle samles, katalogiseres og udskrives, og den løbende indsamling i marken skulle fortsættes og videreudvikles. Både Poul Andersen og Ellen Raae deltog i dette arbejde, men der er ingen tvivl om rollefordelingen: Poul Andersen blev ansat til at "arbejde med Samlingerne og varetage Kon-

torets Forretninger", mens Ellen Raae skulle "foretage Udskrivning af ældre foreliggende Dialektsamlinger" (Andersen 1932: 167). Det betyder dog ikke at Ellen Raae ikke var fuldgyltig faglig medarbejder. Hun sendes bl.a. ud på fonetisk optegnelse i 1922 til barndomssognet Boeslunde, og hun arbejder siden systematisk med lydlig optegnelse på egen Heden mellem Køge, Roskilde og København, hvilket udmunder i en samling på 15.000 sedler (som led i de såkaldte "punktundersøgelser"; jf. Andersen 1932: 168, 188 og 209; Gudiksen & Hovmark 2009: 56). Hun udarbejder i 1930 også den ene af to fraseologiske spørgelister, ordnet alfabetisk efter verber med udgangspunkt i Videnskabernes Selskabs Ordbogs fraseologiske stof og Mikkil Kristiansens lokale fynske samlinger (Andersen 1932: 186; Gudiksen & Hovmark 2009: 34–35). Hendes primære arbejdssted var dog på kontoret – i Poul Andersenens status over arbejdet fra 1932 hedder det således at "Assistenten, cand. mag. Fru *Ellen Raae*, skulde deltage i Optegnelsesarbejdet i det Omfang, som Kontorets Drift tillod det" (Andersen 1932: 184). Man skal i den forbindelse i øvrigt huske at hun fra 1924 og frem til 1943 som nævnt også havde arbejdsopgaver ved Ordbog over det danske Sprog.

For de nuværende redaktører består Ellen Raaes betydeligste indsats for Ømålsordbogen dog utvivlsomt i hendes sagredaktioner. Da man i begyndelsen af 1930'erne besluttede at ordbogen skulle udarbejdes efter *Wörter und Sachen*-tankegangen, og at man derfor skulle give etnologiske beskrivelser en fremtrædende rolle, blev samlingerne og redaktionsarbejdet omorganiseret. Man begyndte at afgrænse materialet i emner, både konkrete (fx Høst, Møg, Brygge og Garn) og (mere) abstrakte (fx Form, Lyd, Varme og Væsen) samt en række fagemner (fx Træskomand, Smed og Fiskeri); og man besluttede at emnerne skulle redigeres først, inklusive betydningsbeskrivelser og etablering af fx hovedsynonymer, før man gik over til alfabetisk, samlet redaktion og efterfølgende udgivelse. Beslutningen fik også indflydelse på indsamlingsarbejdet. Man begyndte at udarbejde etnologiske spørgelister der

var tematisk ordnede og gav en oversigt over det pågældende emne eller fags vigtigste processer og redskaber (jf. Gudiksen & Hovmark 2009: 41–43); spørgelisterne skulle give mulighed for at beskrive hele ordforrådet inden for et emne i de forskellige dialekter, både ting og handlinger. Hver af redaktørerne begyndte derfor at arbejde med bestemte emner. Også i dette arbejde indgik Ellen Raae som fuldgyltig medarbejder.

Vi ved ikke præcist hvordan fordelingen af emner mellem redaktørerne fandt sted, men det skete formodentlig løbende som redaktionsarbejdet og bemandingssituationen udviklede sig. Fordelingen har dog nok i et eller andet omfang været styret af de enkelte redaktørers personlige interesser. Svend Jespersen var fx særligt interesseret i gårdens bygninger og indretning, og Kristen Møller i fiskeri – det afspejler sig i deres øvrige akademiske produktion og karriere. Fra Ellen Raas hånd har vi en række sagredaktioner af centrale kvindelige domæner: Klæder og syning, Mad, Strikke og To. Om det giver udtryk for at de kvindelige domæner havde Ellen Raas særlige interesse, er imidlertid ikke helt sikkert. Måske fik hun emnerne fordi hun som kvinde blev anset for at have de bedste forudsætninger for at redigere dem. I et referat fra 1952, hvor man lavede status over sagredaktionerne i forbindelse med at man skulle overgå til alfabetisk redaktion (Referat af og Vedtagelser ved Ordbogsmødet 23/9 1952), omtales en række omfordelinger af emner. Her nævnes det at Poul Andersen ønsker at Ellen Raae skal overtage emnet Garn. En af de levende hukommelser fortæller at Ellen Raae ikke var typen der syede sit tøj selv eller lavede husflid: Hun var bymenneske, gik op i mode og var altid smart klædt på. Men uanset om Ellen Raae personligt var mere eller mindre interesseret i garn og madlavning, spiller hun formodentlig en betydelig praktisk rolle for den fyldige beskrivelse af kvindelige domæner i *Ømålsordbogen* i og med at hun overhovedet var til stede som kvinde på redaktionen og dertil var så produktiv og omhyggelig.³

³ Jeg har i en anden artikel (Hovmark under udgivelse) diskuteret spørgsmålet om hvorfor kvindelige domæner er så rigt repræsenteret i *Ømålsordbogen* og her især beskæftiget mig med forskellige strukturelle forhold i det dialektologiske felt og i samfundet som helhed der tilsammen medvirkede til at kvinderne ikke blev glemt i hverken *Ømålsordbogens* data eller redaktion.

Men Ellen Raae arbejdede ikke kun med de kvindelige domæner. Hun udarbejdede fx en spørgeliste om kalenderdage (mærkedage som fx Helligtrekonger, Kyndelmisse osv.), publiceret fortløbende i *Danske Folkemaal* nr. 7 (1934: 33–52), 9 (1936: 57–72), 12 (1940: 105–115) og 13 (1942: 100–119). Og i den særlige optegnelse af fagord, der blev sat systematisk i gang i 1932 takket være støtte fra Carlsbergfondet (Andersen 1932: 204), fik Ellen Raae fx emnet Karetmager. Fagordsop-tegnelsen fortsatte i det følgende år med fem nye emner, men arbejdet med vogntyper greb tilsyneladende om sig for Ellen Raae. Man fristes til at sige at det måske ligefrem interesserede hende – ligesom måske kalenderdagene. Under alle omstændigheder arbejder hun systematisk videre med emnet i resten af sin redaktørtid, udarbejder spørgeliste, benytter særlige spørgekort og udnytter *Danske Folkemaals* spørgesider til både at efterlyse svar på uklarheder eller opståede spørgsmål og til at give mere samlede fremstillinger af resultaterne (fx i nr. 10 (1937: 75–84): ”Den stive Arbejdsvogns Undervogn. Redegørelse med Spørgsmaal”; derudover indlæg i nr. 11 (1938), nr. 14 (1945), og nr. 16 (1949 og 1952), i alt syv indlæg). Dertil kommer den leksikografiske indholdsredaktion på gule redaktionssedler, dvs. bud på færdige betydningsredaktioner inklusive betydningsnumre, definitioner, lokaliseringer og ikke mindst synonymangivelser og henvisninger, som emnere-daktørerne skulle lave for alle emner. Samlet set udgør alle disse forskellige redegørelser for vogntyper og karetmageri (på Øerne) en omfattende beskrivelse af et kompliceret emne. Så sent som i 2009 er materialet og Ellens Raas arbejde blevet udnyttet i studier af hestevogne og karetmageri i historisk sammenhæng (Schovsbo 2015: 181–185).

Noget af det der udmærker Ellen Raas redaktionsarbejde, er en udpræget sans for systematik og konsekvens, og en evne til at gøre sine ting færdige – begge dele uundværlige egenskaber på en ordbogsredaktion, men langt fra kendetegnende for alle medarbejdere ved UFF. Men som det ofte er tilfældet, var denne hendes store styrke i enkelte tilfælde også hendes svaghed. Hun er ikke sen til at skrive fx ”mon?” eller ”vist vrøvl” på sedlerne. Oftest er det helt berettiget, som når hun kor-

rekser en meddeler der angiver at ordet ten er hunkøn: "vrøv! – ten er maskulinum". Men det skete også at hun var lidt for resolut og måske lod sig rive med af en første, snusfornuftig tolkning af en oplysning: Hun betvivler fx at et nøkkejern kan være lavet af jern; og under opslagsordet tot sorterer hun en seddel fra som fortæller at en kone spandt med to tene, hvilket ikke er berettiget – der fandtes rent faktisk rokke med to tene (Warburg 1976: 112). Ordbogsredaktion bevæger sig i et stadigt krydsfelt mellem på den ene side nødvendigheden af at træffe konsekvente beslutninger og gøre tingene færdige, og på den anden side nødvendigheden af at være lydhør over for materialet og lade en undrende kritisk sans komme virkeligheden og sprogbrugernes "inkonsekvenser" til gode. Tilsyneladende har Ellen Raaes resolute og målrettede snusfornuft her i nogle enkelte tilfælde uberettiget fået hende til at afvise enkelte meddelere og deres oplysninger.

Ellen Raaes sans for den konsekvente systematik kommer fx til udtryk i de synonymkredse hun udarbejdede til emnerne Liv og især Plan-tenavne, begge såkaldte S-emner, dvs. emner som ved omlægningen til alfabetisk redaktion endnu ikke var indholdsredigeret, men som skulle forredigeres minimalt ved at man organiserede materialet i synonym-grupper, udvalgte hovedsynonymer og skrev alle ord op på gule redaktionssedler, parate til at blive udfyldt med indholdsredaktion (jf. Referat af og Vedtagelser ved Ordbogsmødet 23/9 1952). Et par længere passager i Ellen Raaes selvbiografiske kronik tilføjer imidlertid en interessant dimension til netop denne pligt: I den retrospektive konstruktion af sit levnedsløb som forfatter, forankrer hun oprindelsen til sin litterære ambition i en række oplevelser som barn. Hun fortæller bl.a. om hvordan hun fortaber sig i stabler af gamle føljetonromaner som bedstefaderen har efterladt på loftet. I bedstefaderens gamle reol finder hun også en tyk bog med gulnede blade hvori bedstefaderen har afskrevet hele Christian den 5.s Danske Lov:

Denne bog læste jeg naturligvis ikke, men jeg satte stor Pris paa den, fordi den var aldeles ypperlig til at presse Blomster i, og jeg havde dengang en

botanisk Raptus. De tykke, ru Blade virkede som Filtrepapir, og mange Markblomster vandrede derind for senere at blive indlemmet i mit Herbarium; den modtog ogsaa omhyggeligt glattede Tulipanblade, der tykke og saftige blev lagt ind i Bogen for at blive glemt og længe efter blive fundet igen, skøre og klare som Silkepapir, med skønne falmede Farver og fint aarede som Agat. (Raae 1944)

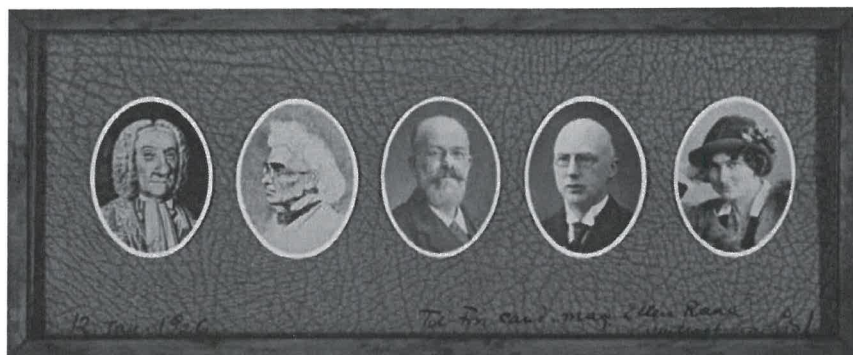
Og da hun som tiårig får en betydelig længere skolevej, udnytter hun de lange gåture til at gå på opdagelse i naturen:

... naar Vejret var til det, strejfede jeg om og besøgte Steder, hvor der fandtes Skatte, som jeg troede, at kun jeg kendte. Paa den høje Bakke, Sognets "Bjerg", der laa, hvor Bivej og Landevej mødtes, voksede der smaa fine Nelliker, saa spæde, at man maatte tro, de hørte hjemme i et Lilleputland, og bleggule vilde Stedmodersblomster med Ansigter som nysgerrige Kattekillinger. Og i en Stump tilgroet Mose nedenfor Bakken kunde jeg [...], naar den rette Tid var inde, finde et tæt vævet Tæppe af Forglemmigejer, glat og silkeblaat at se til paa Afstand, men nærved som en Mosaik af smaabitte Dukkeøjne. (Raae 1944)

Lige så nøgternt systematiske Plantenavnene synonymkredse fremstår på redaktionssedlerne, lige så poetiske dimensioner synes planterne at få i selviscenesættelsens bakspejl. Hendes redaktionelle arbejde med plantenavnene har derfor næppe været helt uden personlig interesse og engagement.

4 Ellen Raae: tidens kvinde

Ellen Raaes faglige arbejde er af høj kvalitet, og det værdsættes af de nuværende redaktører. Det er ikke lykkedes at finde kilder der direkte belyser hvordan hendes arbejde blev vurderet i samtiden, men der findes et interessant vidnesbyrd der giver en antydning. På Afdeling for Dialektforsknings bibliotek hænger en lille billed-collage dedikeret til Ellen Raae af ingen ringere end Lis Jacobsen (1882–1961), grundlæggeren af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og mangeårig leder af

Figur 2: Collage fra Lis Jacobsen til Ellen Raae, 12. januar 1926. På billederne ses fra venstre: Frederik Rostgaard (1671–1745), Christian Molbech (1783–1857), Verner Dahlerup (1859–1938), Harald Juul-Jensen (1882–1949) og Lis Jacobsen selv. Tilhører Afdeling for Dialektforskning, Nordisk Forskningsinstitut, Københavns Universitet. Fotografisk gengivelse: Susanne Reitz, Nordisk Forskningsinstitut.

bl.a. Ordbog over det danske Sprog (jf. Figur 2). Collagen viser fem centrale skikkelser i dansk leksikografi og sprogvidenskab, fra venstre: Frederik Rostgaard (1671–1745), Christian Molbech (1783–1857), Verner Dahlerup (1859–1938), Harald Juul-Jensen (1882–1949) og Lis Jacobsen selv. Det siger naturligvis en del om Lis Jacobsen at hun frejdigt placerer sig selv som den seneste i rækken af disse sværvægttere (selvom placeringen på ingen måde hverken var eller er ufortjent). Men det siger måske også noget om Ellen Raae – og om Lis Jacobsens vurdering af hende. Collagen er dateret ”12. jan. 1926”, og teksten lyder kort: ”Til Fru cand. mag. Ellen Raae venligst fra Lis J.” Ellen Raae afleverede i juli 1925 sit speciale (”Eksamensopgave”), *Behandlingen av ældre dansk u og iu i Sjællandsk* (Raae 1925), og fik sit eksamensbevis i 1926. Collagen kunne måske være en gave fra Lis Jacobsen i den anledning. Ønskede Lis Jacobsen på denne måde at signalere til Ellen Raae – og andre – at hun anså Ellen Raae for at være en overordentlig dygtig leksikograf, og at Ellen Raae ikke skulle være bange for at følge i Lis Jacobsens fodspor, heller ikke selvom hun var kvinde? Tanken er nærliggende.

Men som det er fremgået, var det ikke leksikografien og den akademiske verden der trak for Ellen Raae – det var litteraturen, og det var også her det til sidst lykkedes for hende at gøre karriere. Hun gik sine egne veje. Selv fremstiller hun ordbogsarbejdet som en praktisk livsforanstaltning, noget som kunne give smør på brødet. Helt uudholdeligt kan arbejdet dog ikke have været for hende – hun foretrak tydeligvis det leksikografiske arbejde frem for et eventuelt arbejde som underviser (jf. afsnit 2), og hun forblev i sin stilling til sin pensionering. Nogen leksikografisk lyst må hun have haft, og arbejdet på UFF bragte hende også i daglig berøring med den landsbykultur som hun brugte som stof i sine romaner og tematiserede i forhold til det moderne storbyliv. Ellen Raae berører for en sjælden gangs skyld selv emnet ganske kort i et lille interview i Kvindelig Læseforenings Medlemsblad (december 1941). Dels indrømmer hun direkte adspurgt at arbejdet er spændende: ”Ja, jeg finder selvfølgelig, det er uhyre interessant [...]”, dels peger hun selv på sin opvækst på landet som en betydningsfuld livserfaring: ”[...] jeg tror nu, at det, at man har tilbragt sin Barndom og første Ungdom paa Landet, spiller en stor Rolle for hele ens senere Liv og navnlig for ens Indstilling til Livet.” (Topsøe 1941).

Ellen Raaes personlige valg og livsbane gjorde hende til en atypisk figur i det akademiske miljø hun bevægede sig rundt i til daglig. Og samtidig kan det atypiske siges at være et typisk træk for Ellen Raae. Kvinderne begyndte i denne periode for alvor at bevæge sig ind på domæner hvor mændene hidtil havde haft eneret, herunder det akademiske (jf. Rosenbeck 2014). At blive konstrueret som atypisk og anderledes alene i kraft af sit køn var en typisk position for en kvinde på dette tidspunkt. Denne problematik diskuteres den dag i dag, men det kan alligevel være svært at forestille sig hvor omfattende forestillingen om mand og kvinde som essentielt og af naturen helt fremmede væsener var, da Ellen Raae begyndte at spille med i både det akademiske og det litterære felt. Indledningen til Richardt Gandrups kronik *Danske Forfatterinder* fra Aarhus Stiftstidende, hvor Ellen Raae og *Tidens Trylle-spil* er et af eksemplerne, giver imidlertid et indtryk:

Der er en ganske særlig Charme for en mandlig Læser ved Bøger af kvindelige Skribenter – ligemeget om Bøgerne er gode eller daarlige, fristes man næsten til at sige. Den Trang, alle retvendte Mænd har til at udforske Kvindenaturen for at forstaa stadigt mere og mere af det andet Køns Væsen, imødekommes mere eller mindre rundeligt, hver Gang man bliver delagtiggjort i de Bekendelser og Betroelser, saadanne Bøger rummer. (Gandrup 1941)

Gandrups tilgang illustrerer ikke kun forestillingen om kønnene som væsensforskellige, men viser også hvordan det er kvinde-kønnet og dets handlinger i hidtil mandedominerede domæner der er i fokus. Perspektivet er mandens, og kvinden gøres til genstand for en undersøgelse der på den ene side er objektiverende (og dermed kontrollerende; jf. Rosenbeck 2014) og på den anden side samtidig præget af vanligt begær: Gandrup sætter pris på de kvindelige forfattere fordi de har ”noget at tilføje, som uden deres medvirken ville blive for evigt skjult”, fx ”det erotiske Følelsesliv” og ”Moderskabet”.

Ellen Raae er en interessant figur fordi hun personificerer et konstant spil mellem det typiske og atypiske, det frie og det bundne. Som kvindelig akademiker og redaktør var Ellen Raae allerede i udgangspunktet anderledes, atypisk, men hendes position på redaktionen, først sekretær og siden pligttopfyldende, flittig og omhyggelig redaktør uden ambitioner, kan tolkes som typisk for den nytilkomne spiller der endnu ikke har forstået hvad det hele handler om og stiller sig tilfreds med en underordnet position. Man kan se hendes valg af den litterære løbebane som atypisk, som udtryk for individualiseret selvstændighed, og samtidig kan løbebanen kategoriseres som typisk alternativ, som et typisk udtryk for kvindelig fokusering på privatliv, følelser og psykologi, modsat mandlig ambition og intellekt. Og man kan hæfte sig ved Ellen Raae som en tidligt moderne kvinde for hvem det lykkes at skabe sig et selvstændigt liv i storbyen, fraskilt, med egen indtægt, uddannelse, job og kreativ karriere. Og samtidig kan man pege på at hun hele livet er nødt til at underlægge sig ydre omstændigheder og vilkår som fastholder hende i en outsider-position. Man kan sågar hævde at hun selv bi-

drager til dette billede i selvbiografiens fortælling om den unge kvindes årelange kamp, præget af usikkerhed, drømme og tilfældigheder. Ellen Raae kan karakteriseres som en tidens kvinde, i sit forfatterskab, i sit akademiske liv og i sit private liv, typisk for første halvdel af det 20. århundrede. Og samtidig er der træk i Ellen Raaes historie som er overraskende genkendelige i det 21. århundrede: hendes stadige forsøg på at realisere det liv der opleves og konstrueres som det ”rigtige” og ”egentlige”, hendes insisteren på at bruge livet dygtigt.

Ét er spørgsmålet om Ellen Raae som mere eller mindre typisk eksempel på en kvindelig akademiker i første halvdel af det 20. århundrede. Et andet er hvordan hun var som person og medarbejder på Uff. Der har desværre kun været få erindringer at bygge på her. Nogle fortæller at hun havde en skarp tunge, at hun pludselig kunne komme med skrappe løbende kommentarer til dagens hændelser fra sit hjørne i Girafstalden, og at der fx på Navneforskning gik frasagn om ”den skrappe dame på Uff”. Måske var de lidt bange for hende på Uff. En anden erindring fortæller imidlertid hvordan de lærde herrer, dialektherrene, slog kreds om hende da hun ankom lidt senere end de andre til et festligt arrangement i Videnskabernes Selskab – de viste hende agtelse. Det fortælles også at Ellen Raae ikke var én man overså – hun huskes som en fin, rank dame, velklædt og med en vis aura.

Tvetydigheden gentager sig: agtet og fin – og samtidig særlig og ene-stående kvinde. På samme tid indenfor og udenfor, sin egen: Ellen Raae var fast inventar på kontoret, men havde samtidig selvstændigt valgt kontoret fra, havde skabt sit eget liv udenfor i stedet. Det festskrift der blev udgivet i anledning af Ellen Raaes 70-års dag og pensionering i 1955, fortæller den samme historie. Festskriftet er en fasttømret akademisk genre, med tabula gratulatoria, en bunke videnskabelige artikler og ofte en bibliografi. Redaktørerne ved Uff og Dialektforskning har typisk fået et sådant festskrift i tidens løb og gør det stadig. Festskriftet til Ellen Raae er imidlertid en slags ironisk festsang skrevet inden for rammerne af festskriftformen. Personerne på tabula er de ansatte ved Uff og deres familie, samt nogle enkelte meddelere m.fl., fx

"Poul Andersen, Fynbo, Telefonerende medlem af Udvalg for Folke-mål", "Inger Ejsskjær, Målkone, (Brøndumålet)", "Kr. Møller, Fisker og bådebygger" og "Anna Pedersen, Forfatterinde, Strøby". Som skikken byder, anføres også nogle institutioner til sidst på tabulaen, fx "Alt for Damerne, redaktionen", "Dansk Karetmagerlaug" og "Foreningen til beskyttelse af misbrugte Meddelere på Sjælland". De syv korte artikler, heraf to skrevet under pseudonym, er forfattet af redaktørkolleger. Kristen Møller beretter fx om "Studier i litteraturgenrer, som Ellen Raae aldrig læser", fx Tidens Kvinder og rubrikken At tænke sig i Politiken. Og Ella Jensen gengiver og kommenterer "En Visestump fra Mandø", "indtalt på Tape i Foråret 1955 af den 102årige Jef Jepsen", som fortæller om et konstant drilleri mellem en "Fru Hellen" og en "Hr. Fisker" (Ellen Raae og Kristen Møller), skærmydsler der af Ella Jensen tolkes som "Resultat af et Par intelligent Menneskers Overskud af Ånd og Vid".

Man efterlades et øjeblik i tvivl: Blev Ellen Raae overhovedet taget alvorligt? Eller er festskriftet tværtimod udtryk for en ganske særlig hyldest? Vel snarest det sidste, men tvetydigheden hænger ved. Der blev også fremstillet en indbydelse til at bidrage til festskriftet – et eksemplar ligger indstukket i festskriftet i dag. Her gentages indtrykket af Ellen Raae som en person man respekterede ("den udmærkede Forfatter og Filolog"), men som samtidig var lidt skrap og opretholdt en stor (og fascinerende?) selvstændighed i forhold til Uff og det akademiske miljø: Man tænker sig således ikke at festskriftet skal overrækkes på selve dagen, for den dag vil hun sikkert "blive Genstand for Hyldest fra så mangen anden Side", og heller ikke på den sidste arbejdsdag, men "på det Tidspunkt i de lyse Nætter, hvor hendes Kolleger har tænkt at fejre hende, og hvor sød Vin og Vennetale har stemt hendes Sind til Åbenhed, Mildhed og Overbærenhed".

Litteratur

- Andersen, Poul 1932: Beretning om Udvalg for Folkemaals Virksomhed 1909–32. *Fortid og Nutid* 9. 161–210.
- Dahl, Svend & Povl Engelstoft 1964: *Dansk skønlitterært forfatterleksikon 1900–1950*, bind III [N–Ø]. København: Grønholts Pedersens Forlag.
- Danske Folkemaal* 1–41, 1927–1999. København: Udvalg for Folkemaal/ Institut for Dansk Dialektforskning.
- Gandrup, Richardt 1941: *Danske Forfatterinder*. Aarhus Stiftstidende 21. november 1941.
- Gudiksen, Asgerd & Henrik Hovmark 2009: Måske husker De noget alle andre har glemt. Asgerd Gudiksen et al. (red.) *Dialektforskning i 100 år*. København: Afdeling for Dialektforskning, Nordisk Forskningsinstitut, Københavns Universitet. 13–64.
- Halm og hælme. Festskrift til Ellen Raae 11. juni 1955*. Eget forlag.
- Hovmark, Henrik under udgivelse: *Women in the Dictionary of Danish Insular Dialects*.
- Jørgensen, Line 2013: Frilandsmuseets landbokvinder. *Landbohistorisk Tidsskrift* 2013(1). 38–72.
- Kornerup, Stella 1972: *Alfred Raae, mennesket og journalisten, F. 25. 10. 1880 – død 6. 12. 1958, In memoriam v. Stella Kornerup*. Birkerød: privat tryk.
- Kornerup, Stella (1905–1988). <http://www.kvinfol.dk/side/597/bio/518/origin/170>. Besøgt 23.3.2015.
- Mattisson, Anki 2006: Genusperspektiv på SAOB:s källor. *LexiconNordica* 13. 55–68.
- Ordbog over det danske Sprog*, 28. bind, 1956. København: Gyldendalske Boghandel.
- Raae, Ellen 1925: *Behandlingen av ældre dansk u og iu i Sjællandsk* (Eksamensopgave juli 1925). København: Afdeling for Dialektforskning, Manuskriptssamlingen, acc.nr. 61.
- Raae, Ellen 1944: Skribentens Mareridt. *Berlingske Aftenavis*, 25. november 1944.

- Richard, Anne Birgitte 2005: *Køn og kultur. 1930ernes og 1940ernes kamp om køn, kultur og modernitet læst gennem kvindernes tekster*. København: Museum Tusculanums Forlag.
- Rosenbeck, Bente 2014: *Har videnskaben køn? Kvinder i forskning*. København: Museum Tusculanums Forlag.
- Schovsbo, Per Ole 2015: *Hestevogne på landet. Vognene og deres håndværk i Kongeriget og Hertugdømmerne i det 19. og 20 århundrede*. Haderslev: Slesvigske Vognsamling, Museum Sønderjylland.
- Topsøe, Soffy 1941: Forfatterinden Fru Ellen Raae. *Kvindelig Læseforenings Medlemsblad*, nr. 12, december 1941. 65–66.
- Warburg, Lise 1976: *Spindebog* (2. udg.). København: Borgen.
- Woel, Cai. M. 1945: *Dansk Forfatterleksikon. 338 Biografier over nulevende danske Forfattere*. København: Nordiske Landes Bogforlag.
- Woel, Cai. M. (red.) 1949: *Landet mellem Sund og Bælt, bind 2, Syd-sjælland*. Odense: Arnkrone.
- Ømålsordbogen. En sproglig-saglig ordbog over dialekterne på Sjælland, Lolland-Falster, Fyn og omliggende øer*. 1–. København: Universitets-Jubilæets danske Samfund. 1992–.

Henrik Hovmark
Lektor, ph.d.
Afdeling for Dialektforskning
Nordisk Forskningsinstitut
Københavns Universitet
hovmark@hum.ku.dk

Figur 3: Ellen Raae (1885–1965). Foto: Holtz Madsen. Fotografisk gengivelse: Susanne Reitz, Nordisk Forskningsinstitut.

Indhold

Forord	1
HENRIK HOVMARK: Tidens kvinde. Ellen Raae og Ømålsordbogen	3
INGE LISE PEDERSEN: Fra abraham til tsukahara. Nogle betragtninger om eponymer	26
KAREN MARGRETHE PEDERSEN: Paradigmer med former som <i>indre</i> , <i>inderste</i> , <i>inderst</i> – i historisk og geografisk belysning.....	43
LENA WIENECKE ANDERSEN: Fra talesprog til ordbog. En præsentation af et ph.d.-projekt om leksikografisk betydningsanalyse og -beskrivelse	61
TORBE ARBOE: Pluralis behandlet som singularis neutrum – en type kollektiv i jysk?	77
VIGGO SØRENSEN: -et-adjektiverne i Thy	97
FRANS GREGERSEN: Sociolingvistik, sproghistorie og dialektologi: en spøgelseshistorie om lukning af <i>ε</i> foran <i>η</i>	107
JANN SCHEUER, MALENE MONKA og MARIE MAEGAARD: Det sælger bedre hvis det er på bornholmsk – mest om dialekt i turist- industrien, lidt om vin og ganske lidt om svin	129
LOUISE KAMMACHER: Tilbage på sporet – emneskift i gruppearbejde	155
PIA QUIST: Konstruktion af ”perkerdansk” og danskhed i online debatter om multietnisk ungdomsstil	173
RANDI SKOVBJERG SØRENSEN: ”Det er da en voldsom oplevelse” – om forskelle i sociolingvistiske interview affødt af interviewerstil	193
TORE KRISTIANSEN: Sprogholdninger blandt unge på Bornholm	209
Asgerd Gudiksen. Bibliografi	235
ASGERD GUDIKNEN: Inger Ej skjær 20. maj 1926–26. marts 2015.....	243

ISBN 978 87 635 4391 0
Frederiksberg Bogtrykkeri A/S
ISSN 1600-6038
Danske Talesprog

FORORD

Det årlige bind af Danske Talesprog har i de sidste mange år haft en slem tendens til at udkomme på den forkerte side af jul og nytår. År-
gangen kroniske forsinkelse i forhold til årenes gang er noget der har
ærgret os i redaktionen, og ikke mindst vores medredaktør Asgerd Gu-
diksen har set sig arg på det – og er på forskellig vis gået i spidsen for
at få gjort noget ved det. Alligevel, at udkomme på den rigtige side af
jul har vist sig at være en svær en. Men i år *skulle* det bare lykkes. Der
er nemlig tradition for at når en af kollegaerne på Afdeling for Dialekt-
forskning fylder 60 år, så tilegnes årets bind af Danske Talesprog jubi-
laren og overrækkes på den store dag – og Asgerds store dag er den 19.
december 2015.

Så i dén forstand er det Asgerds fortjeneste alene at vi udkommer til
jul i det år hvor hun midlertidigt har været sat fra bestillingen som med-
redaktør. I en anden forstand er det naturligvis alle de bidragsydende
gratulanter fortjeneste – hvad enten de har skrevet eller fagfællebe-
dømt (mange har gjort begge dele) – og det er de tilbageværende re-
daktører magtpåliggende at udtrykke stor tak for den beredvillighed der
er udvist med hensyn til at bidrage og overholde tidsfrister. Den posi-
tive reaktion på invitationer og forespørgsler har været total – og det
siger alt om Asgerds status og popularitet i det danske dialektforsk-
ningsmiljø. Det ville med sikkerhed have set ligedan ud hvis vi havde
udvidet kredsen af inviterede skribenter til hele Norden, men hensynet
til bindets omfang – og i øvrigt til 60-års-binden tradition – var afgø-
rende for afgrænsningen til de nærmeste kollegaer i København og År-
hus. (At nogle få af dem hen ad vejen har måttet træde ud af artikel-
skriveriet på grund af andre presserende opgaver, betyder naturligvis
ikke at de træder ud af gratulanternes rækker).

Artiklerne er grupperet i to afdelinger med uskarpe grænser: en for
'dialektologi' og en for 'sociolingvistik'. I begge afdelinger er artikler-
nes orden baseret på forfatter-*fornavn*. I 'dialektologi'-afdelingen kan
man således i tur og orden læse bidrag af Henrik Hovmark, Inge Lise
Pedersen, Karen Margrethe Pedersen, Lena Wienecke Andersen, Tor-
ben Arboe og Viggo Sørensen. I 'sociolingvistik'-afdelingen er der

F1 dans

DANSKE TALESprog

udgives af Nordisk Forskningsinstitut, Afdeling for Dialektforskning, Njalsgade 136, DK-2300 København S og forhandles i kommission hos Museum Tusculanums Forlag, Birketinget 6, DK-2300 København S.
info@mtp.dk. www.mtp.dk – hvor man også kan tegne abonnement.

ISBN 978 87 635 4391 0
Frederiksberg Bogtrykkeri A/S

ISSN 1600-6038

DANSKE TALESprog redigeres af afdelingens publikationsudvalg, i 2015 Tore Kristiansen og Jann Scheuer. Alle bidrag er desuden bedømt af fagfæller uden for redaktionen.

Artiklerne falder inden for afdelingens forskningsområde – talesprog – og indeholder fx sproglige analyser af de traditionelle dialekter, sociolingvistiske studier af interaktion i samtaler, af socialt betinget variation eller af sprogholdninger.

Tidsskriftet beskæftiger sig først og fremmest med danske talesprog, herunder dansk i samspil med andre sprog, men bringer også artikler der behandler andre talesprog hvis dansk inddrages, eller hvis den behandlede problemstilling har relevans for forståelsen af det danske sprogsamfund.

Ved indsendelse af manuskripter skal tidsskriftets skriveregler følges. De findes optrykt bagerst i hvert nummer af tidsskriftet. Eller hent dem på adressen http://nfi.ku.dk/publikationer/trykte_serier/danske_talesprog

Artikler kan skrives på dansk, norsk eller svensk.

DANSKE TALESprog er en fortsættelse af DANSKE FOLKEMÅL 1927–1999.

danske talesprog

BIND 15

Tilegnet
Asgerd Gudiksen

NORDISK FORSKNINGSinSTITUT
AFDELING FOR DIALEKTFORSKNING
BIBLIOTEKET

NORDISK FORSKNINGSinSTITUT
AFDELING FOR DIALEKTFORSKNING

Museum Tusculanums Forlag 2015